

Història i crítica de la literatura catalana

Capítol 47

Anys setanta i vuitanta: una visió general del període

per Alex Broch ¹

Tota anàlisi històrica que pretengui escriure o explicar un període literari ha de tenir en compte uns processos de continuïtat, confirmació i renovació que es van entrelaçant i donen la globalitat del període estudiat. Segons els moments pot dominar un o altre d'aquests valors però tot i així, amb major o menor intensitat, tots tres seran presents perquè en cada etapa històrica hi ha tres generacions cronològiques en actiu.

Vint anys és un període força llarg i l'anàlisi d'aquest període permet veure amb tota claredat els moviments cíclics que s'hi donen. La panoràmica de la literatura catalana del final dels anys seixanta i principi dels setanta és força diferent a la situació de final dels vuitanta i primers anys noranta. També, és clar, la situació social i política és una altra. [El pas de la dictadura a la democràcia o de la repressió a la llibertat explicaria el canvi polític i social d'aquests vint anys.](#)

Quant a la literatura, el referent de la postguerra, que encara era present a l'inici dels setanta, ha desaparegut del tot al final dels vuitanta mentre unes noves generacions introdueixen unes preocupacions i uns paràmetres literaris totalment diferents. En aquests vint anys es tanca un passat que mira cap a la tragèdia de la guerra civil i s'obre un present que mira cap al futur i l'any 2000. La reinstauració de la Generalitat, la normalització de la vida política, la legalització de l'ensenyament del català fan que la dècada dels anys vuitanta sigui una etapa dinàmica i de forta expansió fins a arribar a cotes difícils d'imaginar deu anys abans. Una dada com la del nombre de llibres publicats en pot ser un exemple clar. [Dels més de 500 títols que es publicaren l'any 1975, any de la mort de Franco, s'ha arribat avui als més de 5.500.](#) Naturalment, el procés d'institucionalització política i cultural no ha estat ni està lliure de contradiccions ni de dificultats atès que el sentit unitari i antifranquista, que es vivia al principi d'aquest període, ha quedat fragmentat amb les diverses opcions polítiques i ideològiques. [Hem passat, doncs, de la cultura antifranquista a la cultura democràtica, on ha calgut aprendre a viure amb la confrontació o discrepància de les polítiques generals i, més en concret, de les polítiques culturals.](#) Però, aquest fet, superada la sorpresa inicial, ens situa en unes coordenades semblants a les que es viuen en qualsevol país de l'àrea occidental. La problemàtica nacional catalana i la seva relació amb l'Estat crea una dinàmica especial. nova i específica. Però aquesta és, justament, una qüestió indestriable i indefugible que particularitza el nostre present i condiciona el nostre futur.

¹ Extret de BORDONS, Glòria i SUBIRANA, Jaume (eds.) *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Proa & UOC ("Biblioteca Oberta/ Àgora"; sn.), 1999. pàg. 299-305.-

Els autors de la postguerra

El canvi de referents literaris ve donat, com és lògic, pel pas del temps. Les veneracions més grans, la de la república i la dels anys cinquanta, van tancant, els primers, les seves obres i els segons continuen el treball anterior. En algun cas, com amb **Mercè Rodoreda** i *Mirall trencat* (1974), s'arriba a un dels nivells més alts de la seva producció. D'altres, com **Pere Calders** i gràcies a la popularitat que assoleix l'estrena de l'espectacle *Antaviana* (1978) sobre textos narratius seus, obtenen una projecció i un reconeixement públic que l'exili i la difícil postguerra els havien negat.

Com a grans trets genèrics, tres factors poden explicar l'evolució d'aquells autors que pertanyen a les generacions més grans al llarg d'aquests vint anys: la publicació de les seves obres completes, l'inici de les memòries literàries i, tribut al temps, la seva desaparició física. A la dècada dels setanta la progressiva maduresa del món editorial català permet començar a posar un ordre bibliogràfic a tot un procés d'edició que havia patit les irregularitats de l'exili i la postguerra. Una col·lecció com «*Clàssics Catalans del segle XX*», d'**Edicions 62**, és emblemàtica en aquest sentit. El seu catàleg acull tots els autors més importants de la segona meitat del segle XX: **Foix, Villalonga, Riba, Rodoreda, Calders, Espriu, Bartra, Brossa, Pedrolo, Fuster, Perucho, Molas, Martí i Pol** fins arribar a **Gimferrer**.

El gènere memorialístic pren un relleu important a la dècada dels vuitanta. Autors de la generació de la postguerra, o que inicien la seva activitat pública a la dècada dels cinquanta, han arribat a una maduresa creativa i inicien una etapa de reflexió, balanç i interpretació del passat. Així: **Maria Aurèlia Capmany**, *Mala memòria* (1987) i *Això era i no era* (1989); **Miquel Martí i Pol**, *Obertura catalana* (1988) i *Defensa siciliana* (1989); **Josep Maria Castellet**ⁱ, *Els escenaris de la memòria* (1988); **Manuel de Pedrolo**ⁱⁱ, *Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990* (1991), i **Joan Perucho**ⁱⁱⁱ, *Els jardins de la malenconia* (1992). També, de la generació anterior, **Avel·lí Artís-Gener**^{iv} amb *Viure i veure* (1989), primer volum de les seves memòries seguit posteriorment per d'altres.

Però la dada més contundent que ens anuncia **el tancament d'un cicle és la que fa referència a la mort dels seus protagonistes**. A la dècada dels anys vuitanta, i també noranta, es produeix un degoteig de desaparicions dels escriptors que han omplert brillantment l'etapa de la postguerra. La relació és, malauradament, extensa: **Llorenç Villalonga** (1980), **Josep Pla** (1981), **Agustí Bartra** (1982), **Mercè Rodoreda** (1983), **Joan Vinyoli** (1984), **Salvador Espriu** (1985), **Pere Quart** (1986), **J.V. Foix** (1987), **Marià Manent** (1988) i, entrats en els noranta, **Manuel de Pedrolo** (1990), **Jaume Vidal i Alcover** (1990), **Maria Aurèlia Capmany** (1991), **Vicenç Riera Llorca** (1991), **Joan Fuster** (1992), **Joan Teixidor** (1992), **Josep M. Llompart** (1993), **Vicent Andrés Estellés** (1993), **Tomàs Garcés** (1993), **Pere Calders** (1994), **Lluís Ferran de Pol** (1995).²

² Consultau-ne l'interès dins el fitxer **Glossari general d'autors.doc**

La generació dels setanta

En aquest procés l'element més renovador que s'aferma al llarg d'aquests vint anys és la presència d'una nova generació d'escriptors nascuts després del 1939. La dada és important perquè és la primera generació nascuda després de la guerra civil i que ha viscut plenament sota l'educació del franquisme, la qual cosa, inevitablement, haurà de condicionar una part important de la seva literatura. També, malgrat l'educació rebuda i tots els intents de la dictadura franquista per desvertebrar culturalment i lingüísticament el país, aquesta generació, rebel i solidària, assumia —tot i que coneixia malament— el llegat històric català, es convertia en baula d'enllaç entre passat i futur i certificava el fracàs històric de l'intent de genocidi a què havia estat sotmesa la cultura catalana. Un llibre d'entrevistes a vint-i-cinc joves escriptors nascuts entre el 1939 i el 1949, *La generació literària dels 70* (1971), fet per dos crítics també joves, **Oriol Pi de Cabanyes**^v i **Guillem Jordi Graells**^{vi}, és el millor testimoni del moment per a explicar la necessitat de canvi i l'actitud que aquests joves escriptors prenién sobre el fet cultural, nacional i social. Era l'avis de la renovació que es produiria al llarg de la dècada dels setanta i de la seva posterior confirmació els anys següents.

Però si **Graells** i **Pi**, dos estudiants aleshores, poden fer el llibre esmentat és perquè tota una sèrie d'indicis que anunciaven el canvi ja s'havien produït al final dels anys seixanta. Una nova lleva d'autors comencen al final de la dècada dels seixanta la publicació de les seves primeres obres. Cal assenyalar la importància que en aquests primers anys tindran els autors mallorquins: **Antònia Vicens**, **Guillem Frontera** i **Maria Antònia Oliver**. A Catalunya en tindran **Robert Saladrigas** i **Terenci Moix**, aquest amb una de les novel·les més emblemàtiques de l'època, *El dia que va morir Marilyn* (1969). Mentrestant entre els poetes, els primers que se significaren amb l'edició foren **Narcís Comadira**^{vii}, **Francesc Parcerisas**^{viii}, **Marta Pessarrodona** i **Pere Gimferrer**^{ix}, el qual, l'any 1970, amb *Els miralls*, inicia, en català, la seva obra poètica, escrita, fins aleshores, en castellà.

Els primers anys de la dècada s'expliquen, doncs, per una allau de noves edicions i nous autors que es donen a conèixer en aquells moments. D'altra banda i en un nombre força elevat de casos, també guanyen, amb les seves obres, els principals premis literaris del país, la qual cosa encara ajuda a fer més explícita la seva arribada al món de l'edició. Entre els narradors i els novel·listes,, a més dels noms abans esmentats, caldrà recordar-ne d'altres com **Pau Faner**, **Carme Riera** o **Biel Mesquida** a les Illes; i **Montserrat Roig**, **Jordi Coca**, **Jaume Fuster**, **Oriol Pi de Cabanyes**, **Josep Albanell** o **Jaume Cabré** a Catalunya. L'àmbit de la territorialitat lingüística del català, per primer cop en molt de temps, es completa perquè, amb aquesta generació, s'incorporen d'una manera plena i notable els escriptors del País Valencià: **Amadeu Fabregat**, **Joan E. Mira**, **Josep Piera**, **Isa Tròlec**, **Josep Gandia Casimiro**, **Josep Lluís Seguí** i **Ferran Cremades**.

En poesia el trienni 1972-1974 també és el moment que concentra el nucli del canvi generacional. Les manifestacions són paral·leles a les dels narradors. D'una banda la irrupció de nous noms que guanyen els premis més prestigiosos —**Miquel DescLOT, Ramon Pinyol, Xavier Bru de Sala**—, i, de l'altra, l'articulació d'un projecte editorial, «*Libres del Mall*», que, dirigit pels nous poetes, es converteix en una plataforma militant on publicaran la majoria de poetes joves del moment: **Jaume Pont, Miquel de Palol, Vicenç Altaió, Jaume Creus, Josep M. Sala-Valldaura, Maria-Mercè Marçal, Josep Piera**.

La presència d'aquesta nova generació comportarà, com hem dit, canvis significatius amb relació a la literatura immediatament anterior. Però cada gènere els recollirà d'una manera diferent atès que la mateixa dinàmica de cada un fa que cada evolució respongui a lleis pròpies. La reacció més radical contra el passat immediat la realitzaran els poetes. Exhaustiu temàticament el *realisme històric* al final dels seixanta, sense cap possibilitat de renovació i qüestionat, a més, el seu programa estètic, la nova generació de poetes busca i reivindica no solament uns altres referents poètics sinó que també atorga a la poesia la funció que s'ha caracteritzat al llarg de la història. [La influència de Gabriel Ferrater^x i els seus models poètics exerceixen un paper important en aquesta «redescoberta» del sentit últim de la poesia.](#) Grans noms de la tradició poètica catalana com **Josep Carner, Carles Riba, i J.V. Foix**, primer, i, en un segon moment, **Joan Brossa, Joan Vinyoli i Josep Palau i Fabre³**, tornaran a ser referents cultes per als nous poetes. [Aquests referents, els mons que amaguen i l'ampli ventall d'interessos que manifesten els joves produiran una rica i complexa diversitat de poètiques i estètiques que és el signe que caracteritza la poesia catalana d'avui.](#) Des de la riquesa dels models formals de la tradició medieval catalana fins al romanticisme més expansiu, des de la musicalitat expressiva del simbolisme i el seu món al legòric fins a la ruptura de les avantguardes i el món oníric del surrealisme, des de la poesia com a reflexió profunda, espiritual i ontològica fins a la manifestació d'una habitual quotidianitat que retorna al centre de la veu poètica en el jo més íntim i personal, totes les veus poètiques coexisteixen en la poesia contemporània.

La novel·la, molt més oberta, com a gènere, a la possibilitat de descriure el món, també experimentarà una multiplicitat de veus i propostes. L'accés a la narració de tots aquests joves autors produirà una narrativa de reflex autobiogràfic que es converteix en una crònica generacional del temps viscut, de la postguerra, l'educació rebuda, les característiques i manifestacions del món jove, l'accés i la relació amb el món adult, la revolta tant ideològica com vital, el món universitari, el refús d'aquesta societat i la recerca de noves formes de viure. És la crònica sentimental de tota una generació. Alguns títols, entre d'altres, *Molta roba i poc sabó* (1971), de **Montserrat Roig^{xi}**; *Els Lluisos* (1971), de **Jordi Coca^{xii}**; *Oferiu flors als rebels que fracassaren* (1973), d'**Oriol Pi de Cabanyes**; *Tarda, sessió contínua*, 3'45 (1975), de **Jaume Fuster^{xiii}**; *L'adolescent de sal* (1975) de **Biel Mesquida^{xiv}**; *L'udol del griso al caire de les clavegueres* (1976), de **Quim Monzó^{xv}**; *Aquell gust agre de l'estel* (1977) de **Robert Saladrigas^{xvi}** o *Coll de serps* (1978), de **Ferran Cremades**.

³ Vegeu nota anterior.

Com una manifestació més d'aquesta evolució interior del personatge en la narrativa jove d'aquests anys, la novel·la recull, en el trànsit dels anys setanta als vuitanta, un dels debats intel·lectuals i ideològics que es donaran a la societat europea del moment i que tindrà una influència clara, tan literàriament com socialment, a partir d'aleshores: el feminisme. La condició social i individual de la dona i les relacions de la parella són temes dominants. Així al costat de les escriptores abans esmentades unes altres iniciaran la seva obra literària: **Isabel-Clara Simó**, **Joana Escobedo**, **Lali Cistaré**, **Helena Valentí**, **Margarida Aritzeta**. Un títol emblemàtic: *L'hora violeta* (1980) de **Montserrat Roig**.

Però a més d'aquesta novel·la de personatge hi ha hagut altres categories narratives que cal tenir en compte. Les novel·les que transcendeixen, justament, la individualitat i abracen tot un cicle familiar. Les diverses generacions catalanes en actiu han donat títols remarcables: *Mirall trencat* (1974), de Mercè Rodoreda; *Cavalls cap a la fosca* (1976), de **Baltasar Porcel**^{xvii} i *Ventada de morts* (1978), de **Josep Albanell**^{xviii}. Un altre nucli temàtic de relleu ha estat la novel·la històrica. Tancat el període franquista i com en una voluntat d'indagar narrativament en la història pròpia, la novel·la catalana d'aquests anys ofereix un gruix important d'aquest tipus de novel·la, entre les quals podríem esmentar: *Crim de germania* (1980), de **Josep Lozano**; *Cercamon* (1982), de **Lluís Racionero** i *L'evangelí gris* (1982), de **Vicenç Villatoro**^{xix}.

@A més d'aquests nuclis dominants, la novel·la d'aquests anys, i com una influència del que s'esdevenia a les principals literatures europees —sobretot entorn del «textualisme» francès—, registra un debat teòric sobre la forma narrativa. L'ús de la llengua, l'estil, l'estructura narrativa, el concepte literari de realitat, Iran estat elements de debat. De fet, el que estava en joc era una certa confrontació entre una línia més tradicional de la forma narrativa i una altra més de recerca que pretenia renovar els codis expressius. D'aquest projecte narratiu queden uns títols que avui són de referència obligada i que són un exponent clar per a l'anàlisi d'un fenomen que pretenia situar la novel·la catalana en les coordenades de la modernitat estètica i narrativa del moment: *Assaig d'aproximació a «Falles Folles Fetes Foc»* (1974), d'Amadeu **Fabregat**; *L'adolescent de sal* (1975), de **Biel Mesquida**; *Esquinçalls d'una bandera* (1977), d'**Oriol Pi de Cabanyes**; *Coll de serps* (1978) de **Ferran Cremades**; *Espai d'un ritual* (1978), de **Josep Lluís Seguí**, i *Les coses febles* (1983), de **Jordi Coca**.

Els vuitanta i com a conseqüència, bàsicament, de l'acció voluntària de tota una sèrie d'escriptors que signen sota el nom del **col·lectiu Ofèlia Dracs** (entre els quals hi hagué **Josep Albanell**, **Jaume Cabré**, **Joaquim Carbó**, **Joana Escobedo**, **Jaume Fuster**, **Isidre Grau**, **Quim Monzó**, **M. Antònia Oliver**, **Josep Lluís Seguí**, **Joan Rendé**, **Antoni Serra** o **Joaquim Soler**) es desenvolupa una pràctica de diversos gèneres literaris —presència poc freqüent en la literatura catalana contemporània— que troba, a més, una bona acollida com a material de lectura útil en la progressiva implantació del català a l'ensenyament. De tots aquests gèneres —fantàstic, eròtic, de terror— el policíac o negre és el que pren un relleu més important i té una millor recepció. Des d'aquell mític *De mica en mica s'omple la pica* (1972) de **Jaume Fuster** fins als seus darrers títols, passant per les obres d'**Antoni Serra**, Guillem Frontera, Llorenç Capellà, Margarida Aritzeta, Xavier Moret, Andreu Martín o Maria Antònia Oliver, que a *Estudi en lila* (1985) crea una detectiva dona, Lònia Guiu, diversos són els

autors que publiquen al llarg d'aquests anys. El valencià Ferran Torrent amb les seves quatre novel·les: *No emprenyeu el comissari* (1984), *Penja els guants*, *Butxana* (1985), *Un negre amb saxo* (1987) i *Cavall i rei* (1989), on descriu els ambients perifèrics de la ciutat de València, és qui obté un èxit més gran de públic.

També, al llarg dels anys vuitanta, per una banda es va consolidant l'obra de molts autors de la generació dels setanta que es donen a conèixer a l'inici de la dècada anterior i, per l'altra, apareixen noms nous (Barbal, Solsona, Monada) amb un alt reconeixement. Així s'ha anat configurant un consens crític al voltant d'obres i autors entre els quals trobem els noms més representatius i amb més garanties de futur de la literatura catalana contemporània. En poesia: *L'edat d'or* (1983), de Francesc Parcerisas; *Enigma* i *En quarantena* (1990), de Narcís Comadira; *Semblança* (1986), de Feliu Formosa; *Un viatge d'hivern* (1989), d'Antoni Marí, o *El vendaval* (1988) i *La llum* (1991), de Pere Gimferrer. En novel·la i narració: *Fra Junoy o l'agonia dels sons* (1984) i *Senyoria* (1991) de Jaume Cabré; *L'illa de Maians* (1985) i *La magnitud de la tragèdia* (1989), de Quim Monzó; *Pedra de tartera* (1985), de Maria Barbal, *Les primaveres i les tardors* (1986), de Baltasar Porcel; *Memorial de M. Broch* (1986), de Robert Saladrigas; *Camí de sirga* (1989), de Jesús Monada; *El jardí dels set crepuscles* (1989), de Miquel de Palol; *Figures de calidoscopi* (1989), de Ramon Solsona, o *Els treballs perduts* (1989), de Joan F. Mira.

La renovació dels vuitanta

Però el final de la dècada dels vuitanta anuncia, també, la presència d'un nou relleu. Serà el segon nucli d'escriptors sorgits després del 1939. La data de naixement se situa a la frontera del 1960 o al llarg d'aquesta dècada. Són escriptors que han viscut una situació social notablement diferent de la que ha viscut la generació anterior. Fills encara del franquisme, en l'adolescència són ja testimonis de la transició política i de l'accés al canvi democràtic. EL seu entorn vital és socialment més lliure i madur i la majoria han tingut la possibilitat d'accedir al coneixement de la llengua catalana a través de l'ensenyament oficial la qual cosa els ha permès un domini millor de la pròpia història i literatura. Les coordenades internacionals i històriques són substancialment diferents de les de la generació anterior. Els conflictes socials, uns altres. L'actitud i la relació de l'individu amb la col·lectivitat també ho és. Les transformacions econòmiques i tècniques força notables. La cultura de la imatge guanya terreny i el futur de l'home és més obert que mai sense que això el salvi de les contradiccions ni l'alliberi de discernir la seva complexa personalitat com a ésser humà.

A partir de la meitat de la dècada dels vuitanta la seva presència és progressivament més activa i dinàmica. EL testimoni d'aquesta renovació queda recollit al final de la dècada dels vuitanta en tres llibres: una antologia poètica, *Ser del segle*, a cura de David Castillo; una antologia narrativa, *La profecia*, a cura de Carles Geli i Jaume Subirana, i un llibre de crítica, *Fahrenheit 212*, del col·lectiu Joan Orja, tots tres del 1989, i que recullen els noms i la primera articulació teòrica que analitza l'obra d'aquests autors.

Notes:

ⁱ **Castellet i Díaz de Cossío, Josep Maria** (Barcelona 1926)

Crític literari i assagista. Començà col·laborant a revistes com “*Laye*”, “*Ínsula*”, “*Índice*” i, més tard, en català a “*Serra d’Or*”. Els seus primers llibres són: *Notas sobre literatura contemporánea* (1955), *La hora del lector* (1957), *La evolución espiritual de Ernest Hemingway* (1958) i l’antologia *Veinte años de poesía española* (1960), ampliada el 1965. El seu primer treball important en català fou l’antologia *Poesia catalana del segle XX* (1963), en col·laboració amb **Joaquim Molas**, i tot seguit *Poesia, realisme, història* (1965). Seguiren: la *Introducció a les Obres Completes. Poesia* (1968) de Salvador Espriu, *Lectura de Marcuse* (1969) i *Introducció a la lectura de Salvador Espriu* (1971). Ha publicat *Ocho siglos de poesía catalana* (1969), també en col·laboració amb **Molas**, i una antologia de poetes joves castellans: *Nueve novísimos poetas españoles* (1970), *Questions de literatura, política i societat* (1975), *Josep Pla o la raó narrativa* (1978), premi Josep Pla, *Antologia general de la poesia catalana* (1979), en col·laboració amb **J. Molas**, *Pla, un esbós biogràfic* (1981), *Per un debat sobre la cultura a Catalunya* (1983), *La cultura i les cultures* (1985), *Per un debat sobre la cultura a Catalunya* (1983), i *Els escenaris de la memòria* (1988). Director literari d’Edicions 62 des del 1964, fou el primer president de l’Associació d’Escriptors en Llengua Catalana (1978-83). L’any 1983 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi.

ⁱⁱ **Pedrolo i Molina, Manuel de** (l’Aranyó 1918 - Barcelona 1990)

Escriptor. Conreà tots els gèneres literaris: poesia (*Ésser en el món*, 1949) i teatre, classificat dins el teatre de l’absurd (*Homes i no*, 1959; *Tècnica de cambra*, 1961; *Darrera versió per ara*, 1963; *Situació bis*, 1964; etc). Col·laborà en la majoria de les revistes catalanes. Però el seu vessant creatiu més important és la narrativa, contes i novel·les, publicats en molts casos al cap d’anys d’haver estat escrits —*Es vessa una sang fàcil*, (1954) i *Cendra per Martina* (1965), per exemple, són del 1952—, amb obres com *Avui es parla de mi* (1966), *Mister Chase, poden sortir* (1955), *Estrictament personal* (1955), *Una selva com la teva* (1960), *Cops de bec a Passadena* (1972), *Un amor fora ciutat* (1970), etc. A partir del 1963 començà el corpus novel·lístic titulat *Temps obert*. Altres obres seves són *Joc Brut* (1965), *Totes les bèsties de càrrega* (1965), *Mossegar-se la cua* (1968), *Text/Càncer i Mecanoscrit del segon origen* (1974), entre d’altres. El 1974 hom començà a aplegar la seva obra narrativa, en set volums. Publicà, encara, altres sèries com les tetralogies de *La terra prohibida* (1977-1978), *Anònim* (1978-1981), *Apòcrifs* (1982-1985), i novel·les com *Sòlids en suspensió* (1975) o *No hi fa res si el comte-duc no va caure del cavall a Tàrraga* (1985), etc. La seva obra se situa entre els dos corrents que marcaren la narrativa mundial de la postguerra: l’existencialisme i el conductisme. Obtingué, entre d’altres premis, el Joanot Martorell, el Víctor Català, el Sant Jordi, el Prudenci Bertrana i el d’Honor de les Lletres Catalanes. Pòstumament han estat publicats *Disset contes i una excepció* (1990), *Obres públiques* (1991) i el dietari *Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990* (1991).

ⁱⁱⁱ **Perucho i Gutiérrez, Joan** (Barcelona 1920-2003)

Escriptor. Jutge de professió, fou redactor d’“*Ariel*” i crític d’art i col·laborador de diversos diaris i revistes. Com a poeta ha publicat *Sota la sang* (1947), *Aurora per vosaltres* (1951), *El mèdiom* (1954), *El país de les meravelles* (1956), *Quadern d’Albinyana* (1984), Itineraris d’Orient (1986), *Cendres & diamants* (1991) i *Els jardins botànics* (1996). En les seves novel·les combina elements literaris i erudits: *Llibre de cavalleries* (1947), *Les històries naturals* (1960), *Les aventures del cavaller Kosmas* (1981), premi Ramon Llull 1981 i premi Joan Crexells 1982, *Discursos de l’Aquitània i altres refinades perversitats* (1982), *Pamela* (1983), *La guerra de la Cotsinxina* (1986), *Els emperadors d’Abissínia* (1989) i *El Baró de Maldà i les Bèsties de l’Infern* (1994). Les narracions tenen el mateix to fantàstic (*Roses, diables i somriures*, 1965; *Botànica oculta*, 1980; *Museu d’ombres*, 1981; etc). També ha publicat obres en castellà, l’estudi *Joan Miró i Catalunya* (1970), llibres d’assaig (*Teoria de Catalunya*, 1985), molts reculls d’articles, i les memòries *Els jardins de la malenconia* (1992). És membre de l’Acadèmia de Bones Lletres (1976) i el 1991 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi i el 1995, el Premio Nacional de Cultura.

^{iv} **Artís-Gener, Avel·lí** (Barcelona 1912-2002)

Escriptor i dibuixant. Popularitzà el pseudònim de **Tísner** en dibuixos i caricatures a la premsa de la República. Fou redactor de diferents periòdics i dirigí, amb Pere Calders, “*L’Esquella de la Torratxa*” de la darrera època. Oficial de l’exèrcit durant la guerra civil, s’exilià el 1939 i residí a Mèxic fins el 1965, on publicà la novel·la *556 Brigada Mixta* (1944). Des del seu retorn ha publicat les obres de narrativa *Les dues funcions del circ* (1965), *Paraules d’Opotón el Vell* (1968), *Prohibida l’evasió* (1969), *Al cap de vint-i-cinc anys* (1972), *L’enquesta del canal quatre* (1973), *El Pla de la Calma* (1974), *Els gossos d’Acteó* (1983) i *El boà taronja* (1986). Ha publicat també les memòries *Viure i veure* (I-II-III) (1989-1991) i, a partir del 1992, ha començat la publicació de l’obra completa. En la dècada dels setanta participà en el ressorgiment del Centre Català del Pen Club i en la formació de l’Associació d’Escriptors en Llengua Catalana, de la qual és president d’ençà del 1991. També ha publicat *Els mots encreuats de Tísner* (1994) i la continuació de les seves memòries (*Viure i veure* IV, 1996). L’any 1997 fou guardonat amb el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes.

^v **Pi de Cabanyes, Oriol** (Vilanova i la Geltrú 1950)

Escriptor. El 1972 guanyà el premi Prudenci Bertrana de novel·la amb *Oferiu flors als rebels que fracassaren* (1973), que aconseguí també el premi de la Crítica Serra d’Or (1974). Després, ha escrit *També les formigues*, *Dylan, algun dia ploraran de solitud* (1975), *Esquinçalls d’una bandera* (1977), *Què va dir Andreu Nin?* (1978), *La Renaixença* (1979), *Llibre d’hores* (1975-78), *Fulls de dietari* (1980), *Repensar Catalunya. Una reflexió crítica* (1988), *Cases senyoriales de Catalunya* (1991) i *Pel bell Nord glaçat* (premi Sant Joan 1994). Des del 1987 és director de la Institució de les Lletres Catalanes.

^{vi} **Graells i Andreu, Guillem-Jordi** (Terrassa 1950)

Autor i director teatral. L'any 1976 codirigí *Quiriquibú*, de **Joan Brossa** (en un muntatge d'una gran originalitat que causà un gran impacte), *Home amb blues* (una tria de poemes del segle XIX escenificats amb música de jazz) i *Onze de setembre*, obra de la qual també és autor. En 1977-80 dirigí la societat cooperativa **Teatre Lliure**, que estrenà les seves traduccions de *La nit de les tribades*, *Abraham i Samuel i la Bella Helena* (amb **K.Vilar**). Altres muntatges en què ha participat són *L'auca del senyor Esteve* (1984) i *Mel salvatge* (1986) i ha escrit *Damunt l'herba* (1986) i *Titànic 92* (1988).

^{vii} **Comadira i Moragriega, Narcís** (Girona 1942)

Poeta i pintor. S'inicià amb els reculls poètics *La febre freda* (1965) i *Papers privats* (1969). Els seus poemaris de la dècada dels setanta foren aplegats el 1981 amb el títol de *La llibertat i el terror. Poesia 1970-1980*. Ha estat premiat i àmpliament reconegut per *Enigma* (1985) i *En quarantena* (1990). A més, ha publicat diversos llibres sobre Girona, traduccions i la peça teatral *La vida perdurable*. En poesia, les últimes obres que ha publicat és *Usdefruit* (1995), *Lírica lleugera* (2000), *L'art de la fuga* (2002), i la seva trajectòria com a autor teatral ha continuat i s'ha refermat amb *Neva* (1992) i *L'hora dels adéus* (1995). La seva poesia completa fins a la data ha quedat aplegada en el volum *Formes de l'ombra. Poesia* (1966-2002).

^{viii} **Parcerisa i Vázquez, Francesc** (Begues 1944)

Poeta. El realisme poètic dels primers llibres, *Vint poemes civils* (1967), *Homes que es banyen* (1970, premi Carles Riba 1966), i *Discurs sobre les matèries terrestres* (1972) s'ha anat integrant en una poesia més elaborada i més vinculada a la lírica europea i nord-americana: *Latituds dels cavalls* (1973), *Dues nites* (1976), *L'edat d'or* (1983), etc. Ha aplegat la seva obra poètica en el volum *Triomf del present. Obra Poètica 1975-1983* (1991, premi de la Lletre d'Or 1992), i alguns dels seus treballs com a crític literari a *L'objecte immediat* (1991), a més de traduir poesia italiana i anglesa.

^{ix} **Gimferrer i Torrens, Pere** (Barcelona 1945)

Escriptor, traductor i crític literari. Es revelà com a poeta sota la influència d'**Aleixandre** i d'**Octavio Paz**: *Mensaje del tetrarca* (1963), *Arde el mar* (1966) i *La muerte en Beverly Hills* (1968). Amb *Els miralls* (1970), inicià la seva lírica en català. Reprint tres de la tradició medieval catalana —**Ausiàs Marc**—, del simbolisme i el postsimbolisme i de l'avantguarda (**Pound**), ha elaborat un món propi on es combinen la interrogació sobre el sentit de la vida i de l'art: *Hora foscant* (1972), *Foc cec* (1973), *L'espai desert* (1977), *Aparicions* (1981), *El vendaval* (1988), *La llum* (1991), *Mascarada* (1996). Ha destacat, també, com a prosista: *Dietari* (1979-1980) (1981) i *Dietari* (1980-1982) (1982) i la novel·la *Fortuny* (1983). Com a crític destaquen *La clau del foc* (1973), *La poesia de J.V.Foix* (1974), *Max Ernst o la dissolució de la identitat* (1977), *Lecturas de Octavio Paz* (1980) i *Los raros* (1985). L'any 1985 ingressà a la Real Academia Española. El 1988 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi.

^x **Ferrater i Soler, Gabriel** (Reus 1922 - Sant Cugat del Vallès 1972)

Intel·lectual, escriptor i lingüista. L'obra poètica consta de tres llibres: *Da nubes pueris* (1960), *Menja't una cama* (1962) i *Teoria dels cossos* (1966), recollits, amb algunes supressions i poques addicions, en *Les dones i els dies* (1968). L'aportació de Ferrater a la poesia catalana és l'observació detallada i despullada d'estupefaccions de l'experiència moral de l'home, al pol oposat de l'estètica romàntica. Bé que l'erotisme és una constant en la seva poesia, la preocupació per definir la pròpia actitud moral aconsegueix, en poemes com 'In memoriam' i 'Poema inacabat', de donar un dels testimoniatges més valuosos de la guerra civil i de les seves conseqüències.

Fou professor de lingüística i crítica literària a la Universitat Autònoma de Barcelona. La vocació lingüística de Ferrater no es pot deslligar de la poètica i matemàtica. Estudià els texts positivistes dels junggrammatiker, fins a arribar al transformacionalisme de **Chomsky** passant per l'estructuralisme de **Meillet**, **Benveniste** i **Bloomfield**, juntament amb **Sapir**, **Bally** i **Kurylowicz**. Traduí *Language*, de **Bloomfield**, i *Cartesian linguistics*, de **Chomsky**. En 1969-72 publicà una sèrie d'articles lingüístics a «Serra d'Or» sota el títol *De causis linguarum*, que tracten temes diversos; es destaquen l'esbós d'una teoria mètrica basada en el component fonològic de la gramàtica generativo-transformativa proposada per **Chomsky** i **Halle** i un estudi de les gramàtiques de **Pompeu Fabra**. Escriví articles de crítica, que foren publicats com a pròlegs d'edicions de **Carner**, de **Foix** i de **Hölderlin**, i traduí al català *Der Prozess*, de **Kafka**. En castellà havia traduït **Hemingway**, **Weiss**, **Söderberg**, **Gombrich** i **Bierwisch**. Se suïcidà el 27 d'abril de 1972.

^{xi} **Roig i Fransitorra, Montserrat** (Barcelona 1946 - 1991)

Escriptora. El 1971 guanyà el premi Víctor Català amb *Molta roba i poc sabó...*, amb el qual encetà la seva obra narrativa: les novel·les *Ramona, adéu* (1972), *El temps de les cireres* (1977, premi Sant Jordi de novel·la 1976), *L'hora violeta* (1980), *L'òpera quotidiana* (1982) i *La veu melodiosa* (1987), a més dels relats d'*El cant de la joventut* (1989). També publicà obres notables d'assaig històric, com *Els catalans als camps nazis* (1977, premi Crítica Serra d'Or) o *L'agulla daurada* (1985), diversos llibres d'entrevistes, les proses de *Dignes que m'estimes encara que sigui mentida* (1991), el teatre de *Reivindicació de la senyora Clito Mestres* i *El mateix paisatge* (1992) i, pòstumament, *Un pensament de sal, un pessic de pebre* (1992), que recull col·laboracions periodístiques dels seus darrers anys al diari "Avui".

^{xii} **Coca i Villalonga, Jordi** (Barcelona 1947)

Escriptor. Com a narrador ha publicat *Els Lluisos* (1971), *Les coses febles* (1983), etc. Guanyà el Premi Documenta amb la novel·la *Mal de lluna* (1988), el Premi Josep Pla amb *La japonesa* (1992) i el Premi de la Crítica per *Louise* (1993). També és

sovint amb el pseudònim de **Joles Sennell**, ha publicat, entre d'altres: *La guia fantàstica* (1977), *El barcelonanta* (1977), *L'estel de colors* (1979), *El núvol de la son* (1980), *Ara us n'explicaré una* (1980), *El bosc encantat* (1982), *El llapis fantàstic* (1985), *La rosa de Sant Jordi* (1988) i *Les joguines imaginàries* (1990).

^{xix} **Villatoro i Lamolla, Vicenç** (Terrassa 1957)

Escriptor i periodista. Estudià ciències de la informació, i com a narrador s'inicià amb la novel·la històrica *Evangelí gris* (1982), premi Sant Jordi, i continuà amb *País d'Itàlia* (1983), premi Sant Joan i *Els anys a ciutat* (1986), llibre que constitueix una crònica generacional. *Les illes grogues* (1987) i *Entre Batalles* (1987) palesen una major narrativa objectiva i a *Titànic* (1990) i *Hotel Europa* (1991, premi Documenta) empra l'al·legoria per a exposar conflictes contemporanis. Ha publicat també la narració juvenil *Papers robats que cremen* (1981), premi Joaquim Ruyra, i el recull d'impressions *A l'inrevés* (1989) i el d'articles *Apologies* (1990). Membre del col·lectiu **Ofèlia Dracs** ha dirigit programes televisius de caire cultural. Col·laborador habitual del diari "Avui", el 1993 en fou nomenat director i ocupà el càrrec fins el 1996. Aquest darrer any es feu càrrec de la conducció del programa de debat "Mil·lènim", emès al Canal 33. Participa habitualment en tertúlies d'actualitat a Catalunya Ràdio, COM Ràdio i TV3. La seva obra narrativa continuà amb *Del call a la sinagoga* (1992), *Memòria del traïdor* (1996) i *La claror del juliol* (1997), premi Llorenç Villalonga. Ha estat guionista de les pel·lícules *La teranyina* i *Havanera*, autor de les lletres del disc *Fugida*, amb música i interpretació de **Ramon Muntaner**, i membre del secretariat de la Fundació ACTA. El 1997 fou nomenat director general de Promoció Cultural de la Generalitat de Catalunya.